

Відгук
офіційного опонента Кудряченко Андрія Івановича, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, директора державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України»

на дисертацію Соловйової Алесі Борисівни на тему: «Україна в зовнішній політиці країн Бенілюксу (1991-2020)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю: 032 «історія та археологія»

Актуальність теми роботи обумовлена все більш зростаючим значенням зовнішньо-політичних зв'язків України з європейськими країнами. Наша держава посідає важливе місце в європейській зовнішній політиці. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року надає особливої актуальності дослідженням відносин України з країнами Європейського Союзу. Адже війна Росії проти України значно актуалізує дослідження у контексті реакції країн Європейського Союзу та особливо країн Бенілюксу на порушення з боку Росії численних норм міжнародного гуманітарного права. Зокрема, це стосується зухвалого порушення прав та свобод людини, основоположних принципів міжнародного права, а також положень цілого масиву міжнародно-правових угод. Разом з тим, слушно окреслені хронологічні рамки дослідження уможливили розкрити особливо важливий період закладення фундаменту сучасної зовнішньої політики України щодо країн Європейського Союзу, зокрема країн Бенілюксу. У зазначений період зовнішньо-політичні пріоритети України можна охарактеризувати як досить мінливі, що безсумнівно відобразилося на темпах розбудови співробітництва. Всебічний аналіз кооперації країн Бенілюксу та України дозволив глибше осмислити місце України в зовнішній політиці Бельгії, Нідерландів та Люксембургу як окремих держав, так і як членів Європейського Союзу.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та оформлення.

Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, 10 підрозділів, загальних висновків, посилань, списку джерел та літератури (58 сторінок, 469 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки машинописного тексту, з них основний текст (без анотації, списку використаних джерел та додатків) – 171 сторінка. У вступі дисертації чітко визначено мету та завдання даної наукової праці. Релевантними є методи дослідження. Логічною є структура тексту дисертації, яка свідчить про прискіпливий авторський підхід до опрацьованого дослідження. Дисертантка детально проаналізувала історіографічний доробок науковців, які до неї досліджували проблематику України в зовнішній політиці країн Бенілюксу (1991-2020). З'ясовані питання, які потребують уточнення та додаткового дослідження, яке власне й було проведено дисертанткою.

Вельми важливим концептуально та методологічно є перший розділ «Історіографія, джерельна база і теоретико-методологічні засади дослідження». Тут автором проаналізовано джерельну базу дисертаційної праці, висвітлено історіографію зазначеної теми, обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до рецензованої наукової роботи.

У другому розділі «Еволюція політичних відносин України та країн Бенілюксу дисертантка розглянула нормативно-правову базу та інституційне забезпечення співробітництва України та країн Бенілюксу. Функціонально розглянуто місце України у східноєвропейській політиці країн Бенілюксу 1991-2013 рр. Виявлено, що географічне положення України, а також її історичне минуле значною мірою впливало на зовнішню політику України, зокрема, на вибір її векторів між Сходом та Заходом. Дисертантка показує, що з моменту виходу України на міжнародну арену основним завданням стало формування зовнішньополітичної стратегії, встановлення та подальша реалізація співробітництва у глобалізованому світі.

У третьому розділі «Специфіка політики країн Бенілюксу після підписання угоди про асоціацію Україна – ЄС» показано зміну векторів у зовнішній політиці країн Бенілюксу щодо України 2014 - 2020 рр., детально проаналізовано роль російського чинника в українській євроінтеграції та відносинах Україна - країни Бенілюксу.

У четвертому розділі «Співробітництво країн Бенілюксу та України: економічний, науковий та культурницький виміри» дисертантка розглянула торговельно-економічне співробітництво України та країн Бенілюксу, детально проаналізувала освітню діяльність українців у країнах Бенілюксу, окреслила роль громадських організацій у становленні культурного співробітництва між Україною та країнами Бенілюксу.

Висновки за результатами проведеного дисертаційного дослідження є логічними, відповідають поставленим завданням, репрезентують наукову новизну та докладно відображають смисл і значення проведеної роботи.

Список використаних джерел та літератури є типологічно різноманітним, стосується репрезентативних інформаційних фондів, які надають можливість вирішення окреслених автором завдань дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась у межах науково-дослідної теми відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України «Зовнішня політика України: історичний досвід міжнародного співробітництва та проблеми реалізації європейського вибору» (державний реєстраційний номер 0115U002133).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечено точним використанням А.Б. Соловйовою різноманітних джерел, наукової літератури з питань міжнародних відносин і зовнішньої політики країн Бенілюксу щодо України у зазначений період.

Достовірність отриманих результатів забезпечується:

- 6 статтями у фахових наукових виданнях України, що входять до міжнародних науково-метричних баз;
- 1 статтею у зарубіжному науковому виданні;
- 8 науковими працями, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Основні наукові результати, одержані автором та їх новизна.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на всеукраїнських наукових конференціях та відображені в публікаціях у фахових виданнях. За результатами дисертаційного дослідження А.Б. Соловійова опублікувала 15 авторських наукових праць, 7 із яких – статті у фахових наукових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, 8 – матеріали наукових конференцій.

Алеся Борисівна Соловійова поділила джерельно-документальний масив свого дослідження на групи: архівні джерела та опубліковані джерела, а саме: спогади, мемуари, щоденники; промови та виступи; нормативно-правові акти. Досліджена документальна база дає можливість висвітлити поставлені задачі та зробити аргументові висновки, які привносять наукову новизну у дослідження.

Теоретико-методологічні підходи, які застосовані дисертанткою, уможливили проведення якісного наукового дослідження проблематики України у зовнішній політиці країн Бенілюксу слушно окресленого історичного періоду.

Дисертантка отримала наступні наукові результати:

З'ясовано особливості визначення стратегій зовнішньої політики малих держав у контексті політики Бенілюксу щодо України.

Висвітлено зміни тенденцій зовнішньої політики країн Бенілюксу в умовах російсько-українського збройного конфлікту та після підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС.

Доведено, що російський чинник негативно позначається на поглибленні відносин України та країн Бенілюксу, які є прихильниками прагматичного підходу до творення зовнішньої політики.

Залучено до наукового обігу низку джерел із фондів Історичного Архіву Європейського Союзу, Національних Архівів Нідерландів, Люксембургу, України, Архівів Міністерства закордонних справ Бельгії. Все це дозволило всебічно проаналізувати позиції урядів та політичних сил стосовно зовнішньої політики країн Бенілюксу щодо України.

Удосконалено:

- визначення основних етапів реалізації зовнішньої політики країн Бенілюксу щодо України (1991–2020 рр.);
- знання про роль країн Бенілюксу в реалізації програми «Східного партнерства»;
- розуміння ролі громадських організацій у становленні культурного співробітництва між Україною та країнами Бенілюксу, особливостей їхньої діяльності в умовах пандемії COVID-19 ;
- визначення особливостей у формуванні освітніх осередків українців у країнах Бенілюксу.

Набули подальшого розвитку:

- дослідження праць бельгійських, люксембурзьких, нідерландських, російських, українських та інших науковців з обраної проблематики у контексті встановлення різниці сприйняття теми дослідження;
- аналіз впливу окремих партій країн Бенілюксу на посилення російського чинника у відносинах Україна-країни Бенілюксу та формування іміджу України в суспільствах країн Бенілюксу (2014–2020 рр.);
- систематизація нормативно-правової бази, що забезпечує співробітництво України та країн Бенілюксу;
- окресленість тенденцій торговельно-економічного співробітництва країн Бенілюксу та України (1991–2020 рр.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в розширенні знань з новітньої історії країн Бенілюксу, історії сучасних міжнародних відносин, особливостей формування нової європейської системи міжнародних відносин. Матеріали та висновки дисертації можуть бути використані для написання навчальних посібників із всесвітньої історії та підготовки спеціальних курсів із новітньої історії Бенілюксу.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушення академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні.

Зауваження та рекомендації до дисертації по розділам.

Суттєвих недоліків у тексті дисертації А.Б. Соловйової не виявлено, але робота мотивує до певних рекомендацій. Зокрема, дисертанткою

залучено до наукового обігу низку джерел із фондів Історичного Архіву Європейського Союзу, Національних Архівів Нідерландів, Люксембургу, України, Архівів Міністерства закордонних справ Бельгії, що дозволило всебічно проаналізувати позиції урядів та політичних сил стосовно зовнішньої політики Бенілюксу щодо України. Але виникає питання щодо можливості роботи з таким масивом іншомовних джерел. Чи можливо вірно оцінити джерельні матеріали, якщо для їх оцінки необхідною умовою є рівень володіння іноземною мовою не нижче рівня С1. Разом з тим, авторкою не досліджено архівні матеріали Міністерства закордонних справ України.

Крім того, дисертанткою проаналізовано деякі джерела країни-агресора, що з одного боку обумовлено необхідністю залучення такого типу джерел для аналізу, наприклад, впливу російського чинника на відносини України із країнами Бенілюксу у зазначений період. Проте, з іншого боку та за нинішніх умов, є дискусійним.

Висновки щодо дисертаційної роботи.

У роботі вирішено важливе наукове завдання, пов'язане з комплексним розумінням особливостей зовнішньої політики країн Бенілюксу щодо України (1991-2020).

Дисертаційна праця Алесі Борисівни Соловйової відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи щодо присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України №343 від 21.03.2022 р. й заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

**Доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії наук України,
заслужений діяч науки та техніки України,
директор державної установи
«Інститут всесвітньої історії
Національної академії наук України»**

А.І. Кудряченко